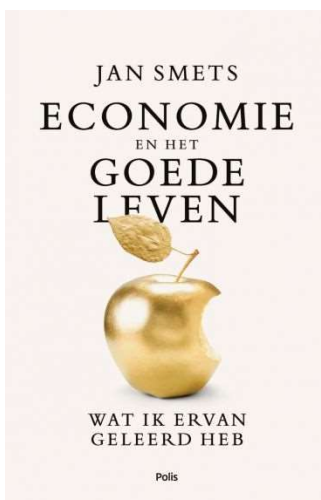

Book Review: “Economie en het goede leven. Wat ik ervan geleerd heb” / Jan Smets

POLIS, 2019, ISBN 978-94-6310-437-1, 272 p.

Een mens kan geen goed econoom zijn als hij niet ook iets anders is, zo hielden wijze economen ons voor. Economie is uiteindelijk altijd nadenken over waar het echt op aankomt in het leven en hoe dat best nagestreefd wordt. In “*Economie en het goede leven, wat ik ervan geleerd heb*” gidst ere-gouverneur Jan Smets ons langs 8 kantelmomenten in de Belgische economische geschiedenis van de jongste halve eeuw. We leren er hoe moeizaam dit land zich aan vernieuwing aanpast en hoe het nog steeds de gevolgen draagt van onverwerkt verleden.

Eerst neemt Jan Smets de openbare schuld in het vizier, het thema van zijn proefschrift en tegelijk het thema dat hem gedurende zijn hele loopbaan zou blijven begeleiden, permanent als de schuld blijkt te zijn in het Belgische staatshuishouden. In dit land dat over troeven beschikt die anderen haar kunnen benijden, vormde en vormt de relatieve omvang van de staatsschuld immers een bedreiging voor het overheidsbudget, voor de slagkracht van het beleid en uiteindelijk de economische activiteit zelf. Dit was al zo in 1972 wanneer na een decennium van groei de overheidsschuld op zowat 80 procent van het bbp lag en België nog niet wist welke economische storm zich aan het uitdiepen was. Jan Smets legt uit hoe de combinatie van hoge schuld en starheid in de economische structuren een

vlotte aanpassing aan gewijzigde omstandigheden in de weg stond en welke inspanningen dienden geleverd om die ontspoorde overheidsschuld tot redelijke niveaus terug te brengen; inspanningen die gedeeltelijk weer verloren zijn gegaan zodat in 2018 de schuld opnieuw ongeveer even hoog ligt als het bbp of er net boven terwijl Nederland en Duitsland aan resp. 52 en 61 procent zitten.

Het afscheid van de gouden jaren zestig valt België blijkbaar erg zwaar. Inerties belemmeren de vlotte aanpassing aan gewijzigde marktomstandigheden. Uiteraard komt hier de loonindexering ter sprake. Economen houden niet van prijsindexeringsmechanismen, omdat ze de inflatie volatieler maken, wat net ingaat tegen de doelstelling van monetair beleid, een stabiele munt, of, zoals dat vandaag hertaald wordt, een stabiele inflatie. Loonindexering is echter slechts één element in wat als “inertie” omschreven wordt. In de praktijk blijkt dat een niet-onbelangrijk deel van de consumptieprijzen zelf geïndexeerd is, zoals huurprijzen en de prijzen van post- en spoorwegtarieven om er maar enkele van te noemen. Op die manier worden in fine winsten geïndexeerd, en de concurrentie belemmerd. Het is uiteindelijk ook hoofdzakelijk aan de loonindexering dat er gesleuteld werd, door eenmalige ingrepen als indexsprongen en door structurele maatregelen als de invoering van de gezondheidsindex, het gebruik van glijdende gemiddelden in de indexberekening en *last but not least*, de loonnorm. Het geheel aan maatregelen vormt de kern van het atypische Belgische model dat voorzichtig opgebouwde maatschappelijke evenwichten wil verzoenen met de vrijwaring van de concurrentiekracht. Jan Smets stelt dat koopkracht hoe dan ook moet verdiend worden met productiviteit.

Vervolgens brengt Jan Smets het verhaal van de G7-top (juli 1993) waar in een geest van samenwerking Europa er zich toe verbond de groei te stimuleren (door de realisatie van de interne markt), de Verenigde Staten om het begrotingstekort te beperken en Japan om haar handelsoverschot te beperken door een aanzwengeling van de binnenlandse groei. De herinnering aan deze top vormt een mooi voorbeeld van de manier waarop samenwerking vrijhandel bevordert, helemaal anders dan de koude handelsoorlogen die we in de 21^e eeuw meemaken. Defensief protectionisme is voor de econoom duidelijk niet het goede antwoord.

Samenwerking in internationaal verband vergt ook daadkracht op binnenlands vlak. Eind 1993 werd het Globaal Plan opgesteld waarmee de Belgische regering het overheidstekort van 9 procent van het bbp en de overheidsschuld van 134 procent terugbracht tot niveaus die de deelname aan de Europese muntunie moesten mogelijk maken. Werkgelegenheid, concurrentievermogen, overheidstekort vormden er de actieterreinen. De succesvolle uitvoering ervan toont aan dat sociale consensus mogelijk is en dat het meer dan wenselijk is sociale partners onderling en met alle overheden tot een vergelijk komen.

Ere-gouverneur Jan Smets was ook diegene die, als commissaris-generaal voor de euro, het team heeft geleid dat de omschakeling naar de euro heeft voorbereid en tot een succesvolle uitvoering gebracht. De monetaire unie is onweerlegbaar een stap vooruit voor de deelnemende landen. “*It is our dollar, it is your problem*”, zo kregen Philippe Maystadt en andere Europese leiders nog te horen

toen ze in Washington voor meer internationale economische en monetaire coördinatie gingen pleiten. De muntunie maakt komaf met onzekerheid en risico en bevordert de groei. Door de invoering van de euro werd de integratie onomkeerbaar, maar zo ook de noodzaak tot verdere coördinatie in het economische beleid. Jan Smets laat niet na te wijzen op het gebrek aan economische convergentie, die de Europese economie nog altijd parten speelt. Economische convergentie is nodig om de Europese interne markt goed te doen werken. De monetaire unie vereist een financiële unie, en een begrotingsunie. Dat wist men aan de start van de interne markt ook, maar het enthousiasme waarmee de muntunie werd aangegaan diende ook gepaard te gaan met effectieve, en soms pijnlijke, stappen naar een sterkere cohesie in het economische beleid. De muntunie blijkt een onvoltooide symfonie.

Werkgelegenheid is net als de overheidsrekening, een indicator voor de economische gezondheid, op korte en op lange termijn. Naar aanleiding van de Europese Top van Lissabon in 2000 hadden de EU-landen een werkgelegenheidsgraad vooropgesteld van 70 procent. Dit betekent 70 procent van de bevolking tussen 15 en 64 jaar aan de slag. Daar was België ver van af. Jan Smets leidde de werkgelegenheidsconferentie van 2003 die de bewustwording rond de werkgelegenheidsproblematiek bij de verschillende overheden heeft aangekaart. Dure arbeid, des te meer in vergelijking met Nederland, Frankrijk en Duitsland, een beperkte mobiliteit, grote regionale verschillen en een dringende nood aan integratie en opleiding voor grote groepen in de samenleving kenmerken de Belgische arbeidsmarkt. Er werden stappen gezet in de goede richting, maar een volgehouden beleid is noodzakelijk, vooral omdat de vergrijzing van de bevolking zich in de komende jaren verder doorzet en omdat andere Europese landen bewijzen dat het anders kan.

Tenslotte ontsnappen ook de financiële crisis van 2008 en het Quantitative Easing-beleid van de ECB sinds 2015 niet aan de aandacht. Jan Smets besluit met de overweging dat geld meer dan ooit een component van toekomstige welvaart vormt, dat geld koopkrachtvast dient te zijn en dat er met geld vlot gespaard en geleend moet kunnen worden om de welvaart, en het welzijn van iedereen maximaal te bevorderen. Monetaire economie is geen eenvoudige materie, en de voorschriften ervan dienen helder te worden gecommuniceerd om het vertrouwen tussen de burgers en de georganiseerde maatschappij te bewaren. Nobelprijswinnaar Edmund Phelps, die mee een inspiratiebron was voor de visie en titel van het boek, drukt het als volgt uit: *“a morally acceptable economy must have enough welldirected interventions to make sure it possesses a satisfactory level of dynamism and enough interventions to ensure a satisfactory degree of inclusion”*. In deze geest brengt ere-gouverneur Jan Smets in 200 bladzijden een vlot verteerbaar verhaal dat zowel hen zal kunnen bekoren die de beschreven periode hebben meegemaakt als wie een verteerbaar overzicht zoekt van de economische geschiedenis van dit land na de gouden jaren zestig. De aanvulling met een becommentarieerde leeslijst maakt van dit werk een referentie voor elke student economische geschiedenis van België en een uitstekend startpunt voor verdere lectuur.